

ДМИТРУК О. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МАНІПУЛЯТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НЕОЛОГІЗМІВ, ЩО НАЛЕЖАТЬ ДО ТЕМАТИЧНОГО КОЛА "ТЕРОРИЗМ"

Стаття присвячена розгляду особливостей функціонування новоствореної лексики, що належить до тематичного кола "тероризм", з огляду на її потенціал впливати на свідомість реципієнта. Розглядається історія створення певних неологізмів, аналізуються приховані мотиви правлячих кіл, що стоять за введенням конкретних неологізмів в мові мас медіа.

Ключові слова: неологізм, маніпуляція свідомістю, тероризм, мова мас медіа, маніпулятивні стратегії і тактики, конотативне значення.

Стаття посвящена рассмотрению особенностей функционирования новообразованной лексики, относящейся к тематическому кругу "терроризм", учитывая ее потенциал влияния на сознание реципиента. Рассматривается история создания определенных неологизмов, анализируются скрытые мотивы правящих кругов, стоящих за введением конкретных неологизмов в языке масс медиа.

Ключевые слова: неологизм, манипуляция сознанием, терроризм, язык масс медиа, манипулятивные стратегии и тактики, коннотативное значение.

The article is devoted to the issue of the functional peculiarities of newly coined words belonging to the topic-related sphere of terrorism in terms of their mind manipulation potential. The author describes the history of the coinage of a number of neologisms and analyses the hidden agenda of the political elite in charge of the introduction of the given neologisms into the mass media discourse.

Key words: neologism, mind manipulation, terrorism, mass media discourse, strategies and tactics of mind manipulation, connotative meaning.

В сучасному суспільстві явище тероризму стало на жаль досить широко розповсюдженим. Руйнування та смерть, спричинені діями терористів, викликають дуже сильні негативні почуття, а отже, знаходять своє відображення в мові. Поповнення словникового запасу англійської мови за рахунок неологізмів, створюваних під час боротьби з тероризмом, відбувається особливо стрімко після трагічних подій 11 вересня 2001 року, що зумовлює **актуальність даної статті.**

Дмитрук О. В.

Метою дослідження є аналіз текстів англomовних мас медіа, які містять приклади вживання неологізмів, для визначення їх потенціалу для маніпуляції свідомістю аудиторії. Тексти сучасних англomовних ЗМІ, доступних в онлайн-режимі, виступають **об'єктом даного дослідження**. **Наукова новизна дослідження** полягає в аналізі та описі здійснення прихованого впливу на свідомість адресата за допомогою вживання новостворених лексичних одиниць.

Вживання неологізмів, які привертають увагу адресата завдяки своїй незвичності, виступають тактикою маніпуляції на лексичному рівні. Вони широко використовуються для маніпуляції свідомістю, оскільки їм можна надати саме тих відтінків, які потрібні для того, щоб викликати негативні чи позитивні емоції та ставлення. Це пов'язане з мотивуючою основою нових лексичних одиниць. Сучасні неологізми, особливо ті, що функціонують у політичному дискурсі, як правило, створюються на основі вже наявних лексем із певною коннотацією.

Досліджуючи динаміку функціональних змін у мові американської публіцистики кінця ХХ – початку ХХІ століття, А. О. Худолій виявив, що третина лексико-семантичних та фразеологічних неологізмів належить до суспільно-політичної сфери [1:11]. Вони включають слова та словосполучення, які описують міжнародне, внутрішнє життя країни і воєнні конфлікти, тобто охоплюють дуже широке коло питань. Це пояснюється тим, що соціальна та політична сфери посідають основне місце в матеріалах ЗМІ. І. В. Андрусяк, досліджуючи англійські неологізми кінця ХХ століття, також дійшла висновку про вагомість у житті сучасної людини сфери політики, що підтверджує той факт, що сектор “політика” є одним із найбільш представлених новою лексикою (два інші сектори – “комп'ютерні технології” і “світ бізнесу” – відбивають нові фрагменти діяльності і досвіду людини) [2:9]. Переконавання з метою досягнення риторичної домінантності в політичній комунікації передбачає контроль над

ментальними репрезентаціями реципієнтів з метою домогтися від них необхідних продуцентів інтерпретацій та дій. Так, продуценти-політики поширюють свої погляди, цінності та вірування, відшуковуючи складні й приховані шляхи досягнення потрібного їм контролю [3:155], серед яких значне місце посідають неологізми.

На особливу увагу у зв'язку зі значною кількістю, поширеністю та високою частотністю вживання заслуговує нова лексика та фразеологія англійської мови, що відбиває терористичні акції 11 вересня 2001 року в США, наступні події та соціальні явища, особливо боротьбу з тероризмом. Такі неологізми мають негативні конотації, оскільки викликають негативні асоціації з подіями 11 вересня. Їх використання в текстах ЗМІ формує відповідне негативне ставлення до поданого матеріалу та схвалення боротьби з терористами, країнами, у яких підтримують терористичні організації, та терором взагалі. Маніпуляція свідомістю реципієнтів відбувається в цьому випадку за допомогою залучення почуття страху. Ці неологізми можуть бути поділені на кілька груп за своєю концептуальною закріпленістю [4:77].

Масштаби терористичних акцій останніх років та їх трагічних наслідків, можливості використання в цих акціях зброї масового знищення спричинили закріплення за сучасним тероризмом і його виконавцями термінів *mega-terrorism*, *mega-terrorist*. Для забезпечення широкої підтримки населення ЗМІ вживають ці терміни, підкреслюючи масштаби сучасного тероризму: *Mega-terrorism risk poses special challenges that cannot be fully addressed by the private sector and may require international action* [5]. Псевдосуфікс *mega*, який додається до понять, що входять до концептуального поля “тероризм”, підсилює їх значення, а оскільки значення концепту “тероризм” є негативним і викликає почуття страху, псевдопрефікс помножує ефект негативного сприйняття.

Неологізм *belligerati* (*belligerent* + *literati*) означає письменників та інших представників інтелігенції, які виступають на підтримку війни та імперіалізму. Цей термін почав своє існування як позначення письменників, які використовують агресивний стиль [6]. Однак після подій 11 вересня 2001 року акцент у значенні слова змістився до позначення письменників, які підтримують воєнні дії, спрямовані на боротьбу з тероризмом. Утворення даного неологізму відбувається згідно з уже існуючою моделлю телескопії. Наприклад, слово *glitterati* було утворене з частин двох слів (*glitter* + *literati*) ще в 50-ті роки, а в 90-ті роки стало моделлю для серії нових слів, які означають людей, відомих у певній галузі (*culturati*, *cyberati*, *digerati*, *glamorati*, *journalarati*); отже, в англійській мові почав використовуватись новий псевдосуфікс *-erati* “особи, відомі в певній сфері” [7:7]. У матеріалах ЗМІ цей термін переважно використовується в контекстах, де воєнним діям дається негативна оцінка, однак самі письменники при цьому не засуджуються. Наприклад, у статті видання *The Guardian* під назвою *Back to the revolution* стверджується, що США та їхній лідер – явища не тотожні: *It is perfectly possible to love the ideals of America's founding fathers and to abhor George W's policies* [8]. У статті критикується політика Дж. Буша, а письменники, що підтримують воєнні дії в боротьбі з тероризмом, у статті подаються як такі, які хибно вважають, що вони повинні підтримувати уряд США через своє захоплення американським суспільством: *The group Tariq Ali brilliantly described on this page as the belligerati - Martin Amis, Salman Rushdie et al - have let their enthusiasm for the US culture of rights, democracy and innovation come over as a specific endorsement of current Bush strategy*. Однак, як свідчить визначення самого поняття, письменники підтримують саме воєнні дії, а не президента США та його уряд. Так за допомогою хибної інтерпретації світосприйняття письменників у свідомість реципієнтів впроваджується думка про те, що Дж. Буш діє всупереч американським уявленням про

цінності, що існують у їхньому суспільстві, отже формується негативне ставлення до нього.

Цікавим неологізмом, що належить до тематичного поля "тероризм" є вираз *homicide bombing*. Цей термін означає тип терористичної атаки, коли метою терориста-смертника є підірвати вибуховий пристрій, що кріпиться до його тіла або транспортного засобу, в такий спосіб, щоб забрати якомога більше людських життів. Як правило, такий вид тероризму використовується ісламськими фундаменталістами.

Термін було впроваджено речником Білого Дому Арі Флейшером у 2002 році з метою підкреслення компоненту навмисного вбивства людей, які будуть знаходитись поряд з терористом-смертником. Арі Флейшер виходить з таких міркувань, що слово *suicide* начебто виправдовує дії терориста, який обирає самогубство. Однак термін *homicide* зсуває фокус з бажання забрати своє власне життя на бажання позбавити життя інших людей. Як зазначає Ендрю Клайн, новий термін вводиться для подальшої делегітимізації терористів-смертників [9]. Однак асоціативний ряд, що утворюється в свідомості населення США, веде також до подальшої делегітимізації палестинського народу в цілому, тобто укорінює ідею вини палестинців за аналогією, підтримуючи думку, що всі палестинці мають спільні насильницькі наміри.

Незважаючи на заклики Білого Дому, широкого вжитку даний неологізм набув лише на каналі *Fox News*, який, до речі, називають *Faux Noise*, *Faux News*, *Fixed News*, *Fux News*, *Pox News*, *Fox Opinion Channel*, *Fox Propaganda Channel* [10] тощо, що підкреслює правоцентристське спрямування каналу та однобічність й упередженість презентації інформації та новин. Даний термін продовжує вживатись після його введення каналом *Fox News* навіть після припинення Джорждем Бушем своїх повноважень: *A homicide bomber killed 16 people and wounded at least 23 others Friday in a busy city square in western Afghanistan, while near Kabul a powerful*

former warlord narrowly escaped an assassination attempt, officials said.[...] In the homicide bombing earlier Friday in western Afghanistan, a bomber on a motorcycle blew himself up about 55 yards from the Farah provincial governor's compound in a crowded square, said Gov. Rohul Amin [11].

Інші видання також вживають даний неологізм, однак частотність вживання є значно нижчою, ніж у каналу *Fox News: Report: Iran's New Defense Minister Behind Islamic Homicide Bombing of US Marine Base that killed 241 Marines [12].*

До неологізмів, що позначають терористичні дії в інформаційних мережах, належить лексема *cybotage*. Даний термін означає підривну діяльність, спрямовану проти комп'ютерів, мереж та інших електронних систем [13]. Стаття, що містить заголовок та підзаголовок *US urged to recruit master hackers to wage cyber war on America's foes. Top defence expert says the US should avoid 'ridiculous' prosecutions and use hackers' skills to detect and track enemies* розкриває мету, з якою експерт з оборони вважає за потрібне залучати комп'ютерних хакерів до захисту цифрових мереж. Вживання неологізму робить його аргументи більш вражаючими та надає їм більшої сили: *"If we take the war to them we can win the network war." The Stuxnet worm which attacked Iran's nuclear programme showed the true potential of what he termed "cybotage" [14].*

Отже, новостворені лексичні одиниці, що належать до тематичного кола "тероризм", дуже часто є штучно створеними, оскільки нова лексика привертає увагу адресата через свою незвичність. Водночас, для створення неологізму залучаються такі лексичні одиниці, в семантиці яких закладений маніпулятивний потенціал. Неологізмам даного тематичного кола притаманні різко негативні оцінні значення, оскільки мета введення таких лексичних одиниць полягає в розповсюдженні негативного іміджу, пов'язаного з діяльністю терористів, на країни Близького Сходу з метою підтримки населенням західного суспільства будь-яких

насильницьких дій та застосування військових дій по відношенню до цих країн в інтересах владної еліти Заходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Худолій А. О.* Динаміка функціональних змін у мові американської публіцистики кінця ХХ – початку ХХІ століття : Автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / А. О. Худолій // КНЛУ. – К. : 2004. – 20 с.
2. *Андрусяк І. В.* Англійські неологізми кінця ХХ століття як складова мовної картини світу : Автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / І. В. Андрусяк // Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – К. : 2003. – 20 с.
3. *Лобода Ю. А.* Лінгвориторична складова англійськомовного політичного дискурсу / Ю. А. Лобода // Проблеми семантики слова, речення та тексту. – К. : 2013. – Вип. 30. – С. 150–156.
4. *Зацний Ю.* Актуальні проблеми сучасності й поповнення суспільно-політичної лексики та фразеології англійської мови / Ю. Зацний // Науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці, 2003. – Вип. 165–166. – С. 73–84.
5. *OECD Economic Outlook* [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.findarticles.com/p/articles/mi_m4456.
6. *Belligerati* // Word Spy [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.wordspy.com/words/belligerati.asp.
7. *Зацний Ю. А.* Розвиток словникового складу англійської мови в 80-ті–90-ті роки ХХ століття : Автореф. дис. ... д-ра філологічних наук : 10.02.04. / Ю. А. Зацний // Київський університет імені Тараса Шевченка. – К.: 1999. – 32 с.
8. *Freedland J.* Back to the revolution / Jonathan Freedland // The Guardian [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/world/2002/mar/20/usa.comment1>.
9. *Language and Power* [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.diplomacy.edu/language/rhetoric/language-and-power>.
10. *Fixed News* // Urban Dictionary [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ru.urbandictionary.com/define.php?term=Fixed%20News>.
11. *16 Killed in Homicide Bombing West Afghanistan* // FoxNews [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.foxnews.com/world/2009/11/20/killed-homicide-bomb-west-afghanistan/>.
12. *Report: Iran's New Defense Minister Behind Islamic Homicide Bombing of US Marine Base that killed 241 Marines* // Before It's News [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://beforeitsnews.com/opinion-conservative/2013/08/report-irans-new-defense-minister-behind-islamic-homicide-bombing-of-us-marine-base-that-killed-241-marines-2701400.html>.
13. *Cybotage* // Word Spy [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.wordspy.com/words/cybotage.asp>.
14. *Carroll R.* US urged to recruit master hackers to wage cyber war on America's foes / Rory Carroll // The Guardian [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/technology/2012/jul/10/us-master-hackers-al-qaida>